

ואלה המשפטים וגו', (כ"א א').

ואלה, פירש רש"י, כל מקום שנאמר 'אלה', פסל את הראשונים, 'ואלה', מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני, ע"כ.

והנה הא שדווקא כאן, יותר משאר מקומות, צריך להודיע שהם מסיני¹, אפשר, דעיין לעיל בפרשת בשלה, כשבני ישראל היו במרה, כתיב שם שם לו חק ומשפט, ופירש רש"י, במרה ניתנו להם מקצת פרשיות של תורה, שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין, (וכן מצינו שניתנה להם גם מצות

<<<

(1) ועי' במפרשי רש"י.

אכן מצינו לשון החתם סופר בתשובה (חושן משפט סימן כ'), שכתב, וזה לשוננו,

כאור בוקר ליום ג' שנכפל בו כי טוב א' דראש חודש אדר ראשון שמרבים בו בשמחה² לסדר ושכנתי בתוכם תקפ"ט לפ"ק, ע"כ³, הרי כתב בפשטות שגם בחודש אדר ראשון מרבים בשמחה⁴.

והנה היה אפשר לומר שהחתם סופר אזיל לשיטתיה, דעיין מגילה (ו), דבשנה מעוברת קריאת המגילה היא באדר שני, ומשום מסמך גאולה לגאולה, וכתב בהגהות חתם סופר שם, וזה לשונו דע דלפי עניות דעת, וכן משמע ברמב"ן וכו' דעיקר פורים וחנוכה דאורייתא, מקל וחומר דרבי יהושע בן קרח וכו' וקל וחומר דאורייתא היא, אלא דסגי בשום זכר לנס, ואנשי כנסת הגדולה תקנו לקרות מגילה ושמחה ומשתה, וכן בחנוכה תקנו חשמונאים נרות, וכל זה דברי קבלה ודרבנן, אבל מן התורה מחוייב לעשות שום זכר לנס, ועיין ברדב"ז וכו' דזריזים מקדימים דוחה לעשיית מצוה מן המובחה, דלעולם מצווה לזרז ולהקדים, ואם כן קשה, כיון דמחוייב מן התורה לקבוע זכר לנס, אם כן מאי טעמא דחאו לאדר שני משום סמיכת גאולה לגאולה, הלא זריזים מקדימים עדיף טפי, ונראה לי, משום הכי תקנו מדינא באדר ראשון ב"ד וט"ו לאסור בהספד ותענית על כל פנים, ויצאו בזה חובת דאורייתא, שכבר עשו שום זכר לנס, ושוב מצותה דדברי קבלה דחו לשני, משום מסמך גאולה לגאולה, כן נראה לעניות דעת, ע"כ⁵.

ומבואר דסבירא ליה שדין אדר שמחת הנס יש כבר באדר ראשון, דהנה אם ריבוי השמחה הינו משום שימי נסים הם לישראל, הרי גם באדר ראשון הם ימי נסים, דמשום הכי אסורים הם בהספד ובתענית, ודו"ק.

ג

ולפי זה היה אפשר לתלות מחלוקת זו במחלוקת ראשונים לגבי איסור הספד ותענית בפורים קטן, (י"ד וט"ו שבאדר ראשון), דעיין מגילה (ו), דתנן קראו את קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה, קורין אותה באדר שני, אין בין אדר הראשון לאדר השני, אלא קריאת המגילה ומתנות לאבינונים, ע"כ.

ובגמרא שם אמרו דאף על גב דפליגי תנאים לגבי סדר פרשיות, שווין הן לגבי הספד ותענית, פירוש שבארבעה עשר וחמשה עשר שבאדר הראשון אסורים בהספד ובתענית, וכן כתב הר"ף וכן פסק הרמב"ם (פרק ב' מהלכות מגילה הלכה י"ג), וכן נפסק בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תרצ"ז).

אכן עיין בטור (אורח חיים סימן תרצ"ז), שהביא דעת הרא"ש, שמפרש שהא

(5) ומשמע קצת שגם ביום א' דר"ח, אך יש לדחות דמריבים בו בשמחה קאי על החודש כולו ולא על היום, ועי' לקמן.

(6) ואכן עי' בלוח השנים בטור, ששנת ה' תקפ"ט, הייתה מעוברת שסימנה גכ"ז, ור"ח אד"א היה ביום ג' וד לפר' תרומה.

(7) ולגבי מש"כ רש"י ימי פורים ופסח, עי' מש"כ החת"ס לפרש בשו"ת (או"ח סי' ק"ס), עי"ש.

(8) ועי' בהגה' לשו"ע או"ח ריש סי' תרפ"ז.

משנכנס אדר מרבין בשמחה

הנה יש לדון אם מרבים השמחה כבר מאדר הראשון, או רק מאדר השני.

א

תנן בתענית (כ"ו), משנכנס אב ממעטין בשמחה, ובגמרא שם (כ"ט), אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה, וברש"י שם, משנכנס אדר, ימי נסים היו לישראל פורים ופסח, ע"כ.

ועיין עוד שם (כ"ט), אמר רב פפא, הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי, לשתמיט מיניה באב דריע מזליה, ולימצי נפשיה¹ באדר דבריא מזליה, ע"כ.

ולכאורה משמע שזה תלוי במזל, ובחודש אב יש מזל רע לשונאיהם של ישראל, ובחודש אדר יש מזל טוב לישראל, אך לכאורה קשה דהרי אמרו חז"ל (עיין שבת קנ"ו), שאין מזל לישראל.

ומצינו שני מהלכים בראשונים, עיין בתוספות ד"ה אמר רב פפא הלכך האי בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לשתמיט וכו', וזה לשונם, פירוש משום דאמר לעיל מגלגלין חובה ליום החייב, ע"כ, ולכאורה להיפך בחודש אדר שמגלגלים זכות ליום זכאי.

ומבואר במהרש"א (על פי התוספות בשבת), שקשה שהרי אין מזל לישראל, ועל זה מתרץ דאין הכי נמי, אין זה משום מזל², אלא משום שמגלגלים, פירוש דמה שיהיה הוא שיהיה, ואם יש דין מגלגלים אותו ליום חייב, וזכות מגלגלים ליום זכאי.

אכן עיין בריטב"א שכתב (בתירוץ הראשון), דאין הכי נמי שאין מזל לישראל, אך בשני חדשים אלו, חודש אב וחודש אדר, יש מזל לישראל.

ולפי זה יש נפקא מינה במה שאמר רב פפא, באיזה חודש יעשה דין עם הגוי, דלפי התוספות תלוי האם החודש הוא חייב או זכאי, ולפי הריטב"א אין זה תלוי בזכות וחובה, אלא זה המציאות של החודש, שבחדשים אלו יש מזל לישראל.

ב

והנה האם דין משנכנס אדר נוהג גם באדר ראשון, עיין בשו"ת שאילת יעב"ץ³, (חלק ב' סימן פ"ח), שהביא דברי רש"י תענית שם, שכתב משנכנס אדר ימי נסים היו פורים ופסח, וכתב שרש"י רוצה לרמז בזה, שבשנה מעוברת אין שמחה נוהגת אלא באדר שני, והיינו משום דימי נסים סמוכים הם, שבשניהם היה גאולה, ועדיף להסמך גאולת פורים לגאולת פסח, ומשום הכי אין שמחה נוהגת אלא באדר הסמוך לניסן, עיין שם⁴.

(1) ועי' הגי' ברש"י שם, ניזיל בהדיה, בערכאות שלהן, ע"כ, ומשמע דדווקא אצלם בדיניהם, אבל בדיני ישראל אין נפק"מ אפ"י עם עכו"ם, דינא זה דינא.

(2) ועי' מהרש"א מו"ק.

(3) להגאון ר' יעקב עמדין.

(4) וכ"ה בשו"ת תשובה מאהבה (ח"ב סי' ש"א), שמשנכנס אדר היינו אד"ב.

דגים, עד אדר השני, שאין אדר הראשון אלא תשלומים לחדשים שעברו בשלושה שנים, להשלים חדשי הלכנה לחדשי החמה וכו', ואם כן באדר הראשון עדיין חמה במזל דלי הוא, הלכך אין מכניסין אותו להיות בר מצוה ובר עונשין עד אדר השני וכו', ע"כ.

ולכאורה משמע שאדר ראשון הוא בעצם המשך של חודש שבט, ולפי זה אין שייך משנכנס אדר עד אדר שני.

אכן בעצם יש לדון, האם אדר ראשון נקרא אדר או לא¹⁰, ועיין בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תקס"ח סעיף ז'), דיש בזה מחלוקת המחבר והרמ"א, דלפי המחבר עיקר חודש אדר הוא אדר שני, ולהרמ"א העיקר הוא אדר ראשון, ועיין עוד ברמ"א שם, וזה לשונו, ויש מחמירים להתענות בשניהם, ע"כ, וכתב בביאור הגר"א שם, שכן הוא עיקר מדינא, ע"כ, והוכיח כן (בד"ה כשאירע), מזהספד ותענית אסורים בשניהם, (והא דפורים הוא רק בחודש אדר שני, היינו משום דילפינן מקרא **דבכל שנה ושנה**), עיין שם¹¹.

ולכאורה צריך ביאור, דהא סוף סוף הרי מזלו של חודש זה הוא דלי, ולא דגים.

ועוד ראיתי מקשים על מה שכתב הגר"א, ששניהם נקראים אדר, מהירושלמי מגילה (פרק א' הלכה ה'), דפליגי שם לגבי כבש בן שנתו, אי הולכים אחר אדר ראשון או אחר אדר שני, עיין שם, הרי דרק חודש אחד מהם איקרי אדר, ולא שניהם, וצריך ביאור.

10) ולכא' יש בזה נפק"מ בד' חלקי שו"ע, בחו"מ - לגבי שטרות, באבהע"ז - לגבי גיטין, ביו"ד - לגבי נדרים, ובאו"ח - לענין קביעת שם החודש לגבי קדיש וכדו', וכן לענין משנכנס אדר מרבים בשמחה.
1) ועי' שו"ת חת"ס או"ח סי' קס"ג באורך.

דאמרו שאסורים בהספד ובתענית באדר ראשון, היינו רק באופן שקראו בו את המגילה, ורק באופן זה נאסרו, אבל אם לא קראו את המגילה, אין בו איסור הספד ותענית, עיין שם.

והנה הדין של מרבים בשמחה בחודש אדר, בפשטות הינו משום פורים, ואם כן אם יש דין פורים, על כל פנים לגבי איסור הספד ותענית, שפיר שייך שבחודש זה מרבים בו בשמחה, אך אם אין בחודש זה דיני פורים, אם כן אין בו ריבוי שמחה, ודו"ק.

ולפי זה היה אפשר לתלות, הא דפליגי אי אדר ראשון יש לו דין אדר למרבים בשמחה או לא, בהך פלוגתא, דלפי דעת הרמב"ם (והשולחן ערוך), שפיר יש לו דין אדר שמרבים בו בשמחה, אך לדעת הרא"ש אין דין ריבוי שמחה בחודש אדר ראשון.

אכן יש לדחות, דעיין מה שכתב הרב חתם סופר בשו"ת שלו (אורח חיים סימן קס"ג), דאף לדעת הרא"ש שאין באדר ראשון איסור הספד ותענית, שזה משום דיש מיעוט בקרא שכתוב **בכל שנה ושנה**, אך שפיר איכא שם אדר עלה, עיין שם, ואם כן יש לומר דמשנכנס אדר מרבים בשמחה אין זה דווקא מצד דיני פורים, אלא זה בעצם החודש עצמו, שבחודש אדר מרבים בשמחה⁹.

ד

איתא בלבוש החור (סימן תרפ"ה), וזה לשונו, ולענין מי שנולד באדר, בשנה פשוטה, ובשנת שלושה עשר שלו נתעברה השנה, נתעברה לו ולא נעשה בר מצוה עד אדר השני, ואף על גב שאין מעבירין על המצות וכו' שהרי הוא נולד באדר פשוטה, שהיה מזלו מזל דגים, ואדר ראשון בשנת העיבור אין מזלו מזל

9) ואכתי צ"ב מהי בחי' זו של מרבים בשמחה, ששייך לחודש זה, אף בלא דיני פורים, ועי' מש"כ, ואכמ"ל, ועחז"ל מ.

פרפראות/ המשך

הדלת והמזוזה, מכל מקום היה יכול לכתוב 'אל הדלת והמזוזה', ומה הפירוש בהא דכתיב 'או אל המזוזה'.

והנה עיין מה שכתב כאן הגר"א, באדרת אליהו, וזה לשונו, פשטא דקרא גם המזוזה כשרה (דכתיב **או**), אבל הלכה עוקרת את המקרא, וכן ברובה של פרשה זו, וכן בכמה פרשיות שבתורה, והן מגדולת תורתנו שבעל פה שהיא הלכה למשה מסיני וכו', ע"כ.

ולכאורה צריך לומר דאף שהלכה עוקרת את המקרא, מכל מקום ההלכה למשה מסיני, שזה התורה שבעל פה, היא מפרשת את המקרא הכתוב כאן, ואם כן הפשוטו של מקרא עכשיו, הוא כמו שפירשו חז"ל, שמה שכתוב **או אל המזוזה**, היינו שצריך שתהא הדלת מעומד.

אך אכתי צריך ביאור, היכא מרומז זה בפסוק⁴.

ונראה דעיין מה שכתב רש"י לקמן, (ד"ה **ורצע**), שהביא דרשת חז"ל, שרבי שמעון היה דורש מקרא זה (**ורצע**) כמין חומה, מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרת **כי לי בני ישראל עבדים**, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם, ע"כ.

הרי שהדלת והמזוזה הם העדים 'כי לי בני ישראל עבדים'!

והנה בפרשת עדות (דברים י"ז ו'), כתיב **על פי שנים עדים או שלשה עדים** וגו', ועיין רש"י שם שהביא דרשת חז"ל על הא דכתיב **או שלשה**, ש'או' בא להקיש שלושה לשנים וכו', ע"כ.

הרי שתיבת **או**, דכתיב גבי עדים בא לרמוז שיש כאן היקש, אם כן יש לומר

4) ועי' מש"כ בפר' בשלח, שכן דרכו של רש"י, לפרש פש"מ ע"פ דרשת חז"ל.

כיבוד אב ואם, עיין בפרשת ואתחנן, דכתיב בכיבוד אב ואם, **כאשר צוה**, ופירש רש"י במרה).

והנה בהנך פרשיות שניתנו במרה מצינו שנשנו וניתנו בסיני, שבת (וכיבוד אב ואם), בעשרת הדברות, ופרה אדומה, בפרשת **זאת חקת התורה**, שניתנה באחד לחודש הראשון בשנה השנית, (עיין גיטין ס:), אכן פרשת דינים לא מצינו שנשנה וניתנה בסיני, ואם כן היה הוה אמינא שלא נאמרה פרשה זו בסיני, אלא רק במרה, ומשום הכי חזר והדגיש דייקא בדינים **ואלה המשפטים**, שגם הם חזרו ונישנו בסיני, ודו"ק.

והגישו אל הדלת או אל המזוזה, (כ"א ו').

פירש רש"י², יכול שתהא המזוזה כשרה לרצוע עליה, תלמוד לומר (דכתיב בפרשת ראה לגבי רציעת עבד עברי), **ונתתה באזנו ובדלת**³, **בדלת** ולא במזוזה, הא מה תלמוד לומר **או אל המזוזה**, הקיש דלת למזוזה, מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד, ע"כ.

והנה מפירוש רש"י משמע, דפשטא דקרא קא משמע לן, שצריך שיהא הדלת מעומד כמו המזוזה.

וצריך ביאור היכן כתיבא **באו אל המזוזה**, שצריך שיהא מעומד, ואף שהוקשו

2) וכ"ה בגמ' ובמכילתא.

3) ולכא' הדיוק הוא מדכת' **ובדלת**, בפתח תחת הבי"ת, שזה כמו בהדלת הידועה, עי' מש"כ רש"י (**ויפגע במקום** פרשת ויצא), והנה אינו מבואר בפר' על איזה דלת מדובר, ובהכרח צ"ל שבא לומר שהרציעה תהיה בדלת דייקא, ולא במזוזה, (ולכא' אע"ג דגם כאן כתו' דלת, י"ל דכאן זה דרך הפסוק, ושם היה יכול לכתוב 'בדלת'), ועי'.

אכן יש לומר דבחדש אדר ישנם שני דברים.

א), שהחודש האחרון והשנים עשר של השנה, הוא חודש אדר, והוא שייך למערכת השנה.

ב), שחודש אדר הוא דבר בפני עצמו, ושלושים ימים אלו הם הנקראים חודש אדר, ואינו קשור בדווקא למערכת השנה.

והנה כלפי מה שתלוי במערכת השנה, יש לומר שאין כאן רק חודש אחד שנקרא אדר, או שאדר ראשון הוא החודש השנים עשר של השנה, או שאדר שני נחשב כחודש השנים עשר של השנה, והוא בעצם החודש האחרון של השנה.

אכן כלפי שם החודש בפני עצמו, שפיר יש לומר ששניהם איקרו אדר.

והנה לגבי מזלות נמי יש לומר, דאף אם נאמר שמזל הראשון הוא מזל דלי ולא מזל דגים, מכל מקום אדר איקרי, ודו"ק.

ונראה להביא ראיה לזה מיום ראשון של ראש חודש אדר.

דהנה יום ראשון של ראש חודש אדר (בכל שנה), שהוא בעצם ל' שבט, ורק נקרא ראש חודש אדר, ויש לדון בזה אם גם בזה אמרינן משנכנס אדר מרבין בשמחה¹².

והנה עיין בסוף ספר תקפו כה¹³, שכתב בסוף ספר¹⁴, וזה לשונו, תם ונשלם שבח לאל בורא עולם, יום שנאמר בו שני פעמים כי טוב (שלישי בשבת), משנכנס אדר מרבין בשמחה ובגיל"ה לפ"ק, ע"כ, והנה בשמחה ובגיל"ה, הוא בגימטריא

(12) ועי' בשו"ת חת"ס חו"מ (סי' כ'), שהבאנו לעיל.

(13) לבעל הש"ך (יא"צ א' אד"א).

(14) היינו לפני כללי קים לי (קם דינא), ולא כמו שהודפס בכמה דפוסים, אחר זאת.

ועיין בלוח השנים שבטור הלכות ראש חודש, ששנת ה' תי"א, היא שנה פשוטה וסימנה בש"ה, ואם כן יום שלישי היה יום ראשון דראש חודש אדר¹⁶, וכתב עליו הש"ך משנכנס אדר מרבין בשמחה, הרי שאף שיום זה בעצם שייך לחודש שבט, ומזלו מזל דלי, מכל מקום איקרי אדר, וממילא שפיר שייך בו משנכנס אדר מרבין בשמחה, ודו"ק¹⁷.

ולכאורה לפי המבואר יש לתלות הטעם שמרבין בשמחה, במחלוקת הראשונים הנוכח, אמאי חודש אדר בריא מזליה, שלפי התוספות הוא משום שמגלגלין זכות ליום זכאי, אם כן אינו שייך למערכת השנה כלל, אלא לשם חודש אדר, ושפיר שייך שגם באדר ראשון מרבין בו בשמחה.

אך לפי מה שכתב בחידושי הריטב"א, שאף שאין מזל לישראל, בשני חדשים אלו (אב ואדר), יש מזל, אם כן תלוי דבר זה במזלות של מערכת השנה, ואם כן אינו אלא בחודש אדר שני, שבו הוא מזל דגים¹⁸, ועי'.

(15) ולפלא גדול שכת' ספרו תק"כ, עם כל ק"ל סימניו בפחות מב' חדשים, וכמו שכת' בהקדמה שלו שהתחיל לכתבו משום מעשה שהיה בתחילת חודש טב"ת לפ"ק, שזה תי"א, והוא פלא, ושוב ראיתי בשה"ג להחיד"א (מערכת ספרים אתו ש' ש"ך), שכל' וז"ל, וספר תקפו כהן הנחמד, חיברו הרב ז"ל בחדש אחד, כמ"ש הוא ז"ל שם שחיברו בחדש ושנת טב"ת, היא שנת התי"א, והוא פלא, ע"כ, ואפשר דצ"ל פחות מב' חדשים.

(16) דר"ה היה יום ב', ור"ח מר חשון ביום ג' וד', ור"ח כסלו ביום ה' וו', ור"ח טבת ביום שבת וא', ור"ח שבט ביום ב', ור"ח אדר ביום ג' וד'.

(17) ואכתי יש לבאר ענין זה ואכמ"ל, ועחז"מ.

(18) אמנם עי' ביערו"ד (ח"א דרוש ג'), שהביא שהנולדים בחודש אד"ב אין להם מזל כלל.

פרפראות/המשך

ולכאורה צריך ביאור מה הכפל לשון של **ורפא ירפא**, והנה עי' ב"ק (פ"ה). שחז"ל דרשו מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות.

אמנם עיין רש"י, שכתב, וזה לשונו, כתרגומו, ישלם (המזיק) שכר הרופא, ע"כ, פירוש שלפי התרגום נמשך הא דכתיב **ורפא ירפא** עם מה שכתוב לעיל מיניה, **יתן**, שהמזיק **יתן** (בנוסף לשבת), גם שכר הרופא המרפא.

ובפשטות משמע שבא לפרש הכפל לשון, וצריך ביאור איך יתפרש.

והנה עיין בגור אריה, שכתב, וזה לשונו, כלומר אבל הוא לא ירפא אותו בעצמו, כדמשמע הלשון **ירפא**, דאפילו אם היה המכה רופא, לא ירפא אותו, כדאיתא בגמרא (פ"ה), דאמר ליה הנחבל דמית עלי לארי, שחבלת בי ואתה רוצה לרפאני, מתיירא אני שתזיק אותי יותר, הכי איתא התם, ע"כ, ומשמע מדבריו שמפרש הא דכתיב **ירפא**, דהיה יכול לכתוב 'יתן וירפא', אך אכתי אינו מתפרש מה דכתיב **ורפא**, דלכאורה נראה כמיותר.

ועיין ברמב"ן, שכתב, וזה לשונו, ואמר **רק שבתו יתן ורפא ירפא**, ולא אמר 'שבתו ורפואתו יתן', להגיד שיתן השכר אל הרופאים וירפאו אותו, ולא יוכל לתבוע שיתן לו השכר, והוא יעשה בו דברים אחרים, רק **ירפא** בו על כל פנים, ע"כ, ומשמע קצת שזה ילפינן מדכתיב **ורפא**, וצריך ביאור.

ונראה לבאר על פי הא דאיתא בבא קמא (פ"ה), ואי אמר ליה (פירש רש"י, מזיק), אסייך אנא, (אני מרפא אותך, ואיני נותן דמי אסייך), אומר ליה (הניזק), דמית עלי כאריא ארבא, ואי אמר ליה (המזיק) מייתנא אסיא דמגן במגן (שירפא בחנם, וקרובו הוא), אומר ליה, אסיא דמגן במגן, מגן שוה (רופא בחינם שווה חינם), ואי אמר מייתנא לך אסיא רחיקא (ממקום רחוק), אמר ליה אסיא רחיקא

שזה מה שנרמז במה שכתוב כאן **או אל המזוזה**, להקיש הדלת להמזוזה שצריכה להיות דווקא מעומד, ודו"ק.

ורצע אדניו את אזנו במרצע, (כ"א ו').

פירש רש"י (בתוך ד"ה **ורצע**), וזה לשונו, רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומה, מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקב"ה, דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות, ואמרת **כי לי בני ישראל עבדים**, עבדי הם, ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניהם, ע"כ.

הנה מה שאמר רבי שמעון שהדלת והמזוזה הם היו השני עדים במצרים, צריך ביאור דהא כשהקב"ה פסח על הבתים במצרים, לא הזכיר הפסוק שם 'דלת', אלא **ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים**, ואם כן קשה מה אמר רבי שמעון שהדלת והמזוזה היו העדים במצרים, דלת מאן דכר שמייה.

אכן נראה דהנה שם במצרים, כתוב **והיה הדם לכם לאת**, ופירש רש"י, **לכם לאת** ולא לאחרים לאות, מכאן שלא נתנו הדם אלא מבפנים, ע"כ, הרי שהאות היה נראה רק מבפנים, ולא מבחוץ⁵, ואיך זה יתכן שלא יראה מבחוץ, רק אם יש דלת שמפסיק בין הפנים לחוץ, ואם כן בהכרח שהיה שם דלת, ודו"ק⁶.

ורפא ירפא, (כ"א י"ט).

(5) אמנם עי' מש"כ במהריל"ד שם.

(6) עי' מש"כ מאמרו"ר זללה"ה, לבאר ענין אמירה זו, שאז נקבע (סאיז גיזאגט געווראן), 'כי לי בני ישראל עבדים', עי' ליקוטי נ"י תש"פ, מש"כ שם באורך.

אם כן למה כתוב שוב **והמית**, אלא בהכרח שבא לרבות שאר אופנים שהמית, כמו נשיכה וכו', שגם כן חייב לשלם כופר.

אכן לכאורה צריך ביאור, דהא משמע שמכאן ילפינן שתולדות דקרבן הם כיוצא בו, וכמו שחייב על האב של קרבן, שהוא נגיחה, חייב (גם) על תולדותיו.

אכן עיין ברש"י לקמן בפסוק **וכי יגף שור איש וגו'**, (וכן הוא להדיא, בבבא קמא ב:), וזה לשונו, ידחוף, בין בקרניו, בין בגופו, בין ברגליו, בין שנשכו בשיניו, כולן בכלל נגיפה הם, שאין נגיפה אלא לשון מכה, ע"כ.

הרי שילפינן שבתולדות של קרבן חייב, מדכתיב **וכי יגף**, וקשה אמאי צריך עוד ילפותא לחייב על תולדות הקרבן, הא כבר ילפינן לה, וצריך ביאור.

ואפשר דכאן בפרשה איירי כשהרג אדם, שיש חיוב תשלומי כופר,

והנה לגבי תשלומי כופר, עיין בבא קמא (מ:), דיש מאן דאמר שכופרא כפרה, שהכופר שמשלם הוא כפרה למזיק (אפילו למאן דאמר דמי נזיק), עיין שם.

והנה הכפרה היא שהמזיק היה חייב מיתה בידי שמים, רק שנותן דמי כופר לכפר על נפשו.

ועל פי זה נראה לבאר מה שכתב רש"י דיש עוד לימוד שתולדות קרבן הם כיוצא בו, דהנה רש"י מפרש הך פרשה כמאן דאמר כופרא כפרה⁹, והנה לפי הך מאן דאמר יש לומר דהיה הוה אמינא שחיוב מיתה בידי שמים אינו אלא בנגיחה ממש, דאין לך בו אלא חידושו, ומשום הכי צריך ריבוי, שחיוב כופר הוא גם על התולדות, דגם בהם מתחייב הוא כופר, ודו"ק.

והא דצריך עוד ילפותא במזיק עצמו, שחייב על התולדות, אף שיש לימוד לחייב כופר על התולדות, יש לומר דמכל מקום במזיק עצמו לא היינו יודעים שחייב, דבקרן צריך שיהא נחשב כנותנו להזיק, וזה לא ידעינן מחיוב כופר, ומשום הכי קא משמע לן **וכי יגף**, ושפיר צריך שתי ילפותות שתולדות קרבן כיוצא בו, ודו"ק.

9) ע"י מש"כ בליקוטי נ"י לבאר פ"י רש"י באם כופר יושת עליו וגו'.

עינא עוריא, (שעתיד לילך לדרכו, ואין חושש אם עיור עינו של זה).

ועיין עוד שם, ואי אמר ליה היאך (הניזק), הב לי לדידי, ואנא מסינא נפשאי, אומר ליה, פשעת בנפשך ושקלת מינאי טפי, ואי אמר ליה קוץ לי מקץ, אומר ליה, כל שכן דפשעת בנפשך, וקרו לי שור המזיק, (פירש רש"י, גנאי גדול הוא לי דקרו לי שור המזיק), ע"כ.

ומבואר בגמרא דבין המזיק ובין הניזק שניהם יכולים לעכב שיקח רופא, דהניזק אינו יכול לרפאות את עצמו, משום שיפשע, והמזיק אינו יכול לרפאותו, מכיון שהניזק יחשוש שלא ירפא אותו היטב.

ונראה שזה מרומז כאן, בכפל הלשון של **ורפא ירפא**, דורפא בא למעט שהניזק אינו יכול לרפאות את עצמו, (וכמו שמשמע ברמב"ן), וירפא מרבה שירפא אותו על ידי רופא אחר, ולא על ידי המזיק או בחינם וכדומה.

ונראה שזה מרומז ברש"י, במה שכתב ישלם שכר הרופא, פירוש ממה נפשך, שהרי שניהם יכולים להקפיד שרק רופא ירפא אותו.

אכן צריך ביאור דעיין שם בגמרא לפני זה, ריפוי דתנא ביה קרא למה לי, (אמאי כתיב שני פעמים לשון רפואה, **ורפא ירפא**), מיבעי ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל, דתניא דבי רבי ישמעאל אומה, **ורפא ירפא** מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות, ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור מה קמקשה למה לי ריפוי דתנא ביה קרא, הא צריך **ורפא ירפא** לדייק שצריך דווקא רופא, והמזיק והניזק שניהם יכולים לעכב.

אכן נראה שזה גופא כתוב כאן, **ורפא ירפא**, שניתן רשות לרופא לרפאות, והיינו דהיה הוה אמינא שאסור לילך לרופא, וכמו שפירש רש"י, נתנה רשות לרופאים לרפאות, ולא אמרינן רחמנא מחי, ואיהו מסי, ע"כ, ובעצם מבואר דבלי הך פסוק היה אסור לילך לרופא להתרפאות.

ולפי זה ניתן רשות לרופא, רק באופן זה של **ורפא ירפא**, שרק באופן זה ששניהם מסכימים, אז יש רשות לרופא לרפאות, ודו"ק.

ואם שור נגח הוא וכו' והמית וגו', (כ"א כ"ט).

והמית איש, פירש רש"י, לפי שנאמר **כי יגח**, אין לי אלא שהמיתו בנגיחה, המיתו בנשיכה, דחיפה, ובעיטה, מניין, תלמוד לומר **והמית**, ע"כ.

פירוש⁹, דלכאורה הא דכתיב **והמית**, מיותר, דהרי כאן מדבר בשור המועד, וכבר כתוב לעיל בשור תם **וכי יגח וכו' ומת**, הרי שפרשה זו מדברת בשור שהמית,

8) ע"י שפ"ח.

אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו

בשמחה רבה נאחל ללידידנו העושה ומעשה למען הפצת תורת מורינו שליט"א יגע בתורה, ועוסק בהבנתה, הדולה ממעמקי הים פנינים ומרגליות, ומשבצם בהדרת חן, טוב לשמים וטוב לבריות ה"ה הרב **דניאל יוסף הלוי שבטד שליט"א** להגל חגיגת סיום השי"ס בבלי ונשגור בזאת את ברכתינו בלב נרגש כשם שזכית לסיים השי"ס כן תזכה להתחיל ספרים אחרים ולסיימם אמן

הוצאות הגליון השבוע נודבו

לע"נ האי גברא יקידא פעל רבות למען הרבות כבוד שמים בעולם איש חסד ומרבה להיטיב בענות חן ובהארת פנים הרב **אהרן יוסף ב"ר מאיר שוודצבוים זצ"ל** נלב"ע ב' דר"ה אדר ת.ג.צ.ב.ה.

מזל טוב מזל טוב

נשגור בזאת ברכת מזל טוב ללידידנו החשוב השוקד על תלמודו יום ולילה, המאיר פנים לכל אדם, ונושא בעול בני החבורה, רב חסד, ומרבה תורה בעתות הרפויים, נושא חן בעיני אלקים ואדם ה"ה הרב **שלמה זלמן הכהן קפלן שליט"א** לדגל השמחה השרויה בביתו עם הולדת התואמים נאחל בזאת מעומקא דליבא שיוכה להכניסו בבריתו של א"א ע"ה בעיתו ובזמנו, ולגדלם לתורה לחופה ומעשים טובים, אמן.

השומר שבת הבן עם הבת

המאהלים

מכון נחמת יצחק תלמידיו בישיבת עטרת צבי

השלום זכר ותיקיים בביתו שד' לוי אשכול 40 כניסה א' דירה 3